

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
415-57/2023

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 370 датум: 9. јануар 2024. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА МИГРАНТИМА/ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА

МОНИТОРИНГ ПРИХВАТИЛИШТА ЗА СТРАНЦЕ

Извештај о посети Прихваталишту за странце у Пландишту

Београд, јануар 2024. године

Садржај

1. УВОД	3
1.1. МАНДАТ НПМ.....	3
1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ.....	4
1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ.....	4
1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ.....	4
1.2.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НПМ.....	4
1.3. ПОДАЦИ О ПРИХВАТИЛИШТУ.....	5
1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ.....	5
1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ (лица лишена слободе на дан посете).....	5
2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	6
2.1. МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ.....	6
2.2. ИСХРАНА.....	11
2.3. ПРИЈЕМ И ОТПУСТ.....	11
2.4. МЕХАНИЗМИ ЗАШТИТЕ.....	16
2.4.1. ОБАВЕШТЕЊЕ ТРЕЋЕ ОСОБЕ.....	16
2.4.2. ПРИСТУП АДВОКАТУ.....	18
2.4.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД.....	19
2.4.4. ДИПЛОМАТСКО-КОНЗУЛАРНА ПОМОЋ.....	23
2.5. РЕЖИМ БОРАВКА.....	23
2.6. КОНТАКТ СА СПОЉНИМ СВЕТОМ.....	26
2.7. РЕД И БЕЗБЕДНОСТ.....	26
2.8. СЛУЖБЕНИЦИ.....	28
2.9. РАЊИВЕ КАТЕГОРИЈЕ.....	31
2.10. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ.....	32

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и Кликактив – Центар за развој социјалних политика.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 82/22.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВА	Прихватилиште за странце у Пландишту
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	18. октобар 2023. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са Покрајинским заштитником грађана – омбудсманом и удружењем Кликаktiv – Центар за развој социјалних политика
ТИМ	<u>Вођа тима:</u> Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> <u>Чланови тима:</u> Стефан Годоровић, <i>Стручна служба Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана</i> Милица Швабић, <i>Кликаktiv – Центар за развој социјалних политика</i> <i>преводица: Петар Јаначковић⁴</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

На почетку посете, руководству Прихватилишта су представљени чланови тима НПМ, као и циљ и план посете. У уводном разговору, од руководства су добијене информације о тренутном стању у Прихватилишту и поступању према странцима који се овде налазе. Потом је тим НПМ, подељен у подтимове, обишао просторије за смештај и боравак странаца и обавио разговоре са странцима који се овде налазе, остварио увид у релевантну документацију и од полицијских службеника прибавио додатне информације о поступању према странцима. Напошетку, на завршном разговору са руководством су изнети главни утисци о посети и налази чланова тима.

1.2.3. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НПМ

Руководство Прихватилишта и сви полицијски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом за посету и омогућили остваривање мандата НПМ. Тиму НПМ су пружене све потребне информације, омогућен увид у тражену документацију, обилазак и фотографисање свих просторија и ненадзирани разговори са странцима по избору чланова тима.

⁴ Услуге преводиоца су обезбеђене уз подршку Високог комесаријата Уједињених нација за избеглице (УНХЦР).

1.3. ПОДАЦИ О ПРИХВАТИЛИШТУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

НАЗИВ	Прихваталиште за странце у Пландишту
АДРЕСА	26360 Пландиште, Вука Караџића бр. 51а
КОНТАКТ	ugp.dsprihvatiliste-plandiste@mup.gov.rs
УПРАВНИК	Живко Јовановић
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ	Укупно 8, од тога: - 4 на пословима обезбеђења - 3 на техничким пословима
ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ	За укупно 88 странаца

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ (лица лишена слободе на дан посете)

СТРАНЦИ	Укупно 37 странаца, од тога: - жена 0 - малолетника 0 - са здравственим и другим посебним потребама 0
ДРЖАВЉАНСТВО	Исламска Република Авганистан 18 Сиријска Арапска Република 12 Република Ирак 2 Исламска Република Пакистан 2 Арапска Република Египат 2 Краљевина Мароко 1
ОСНОВ ОДРЕЂИВАЊА БОРАВКА	Закон о странцима 37 Закон о азилу и привременој заштити 0 Закон о полицији 0

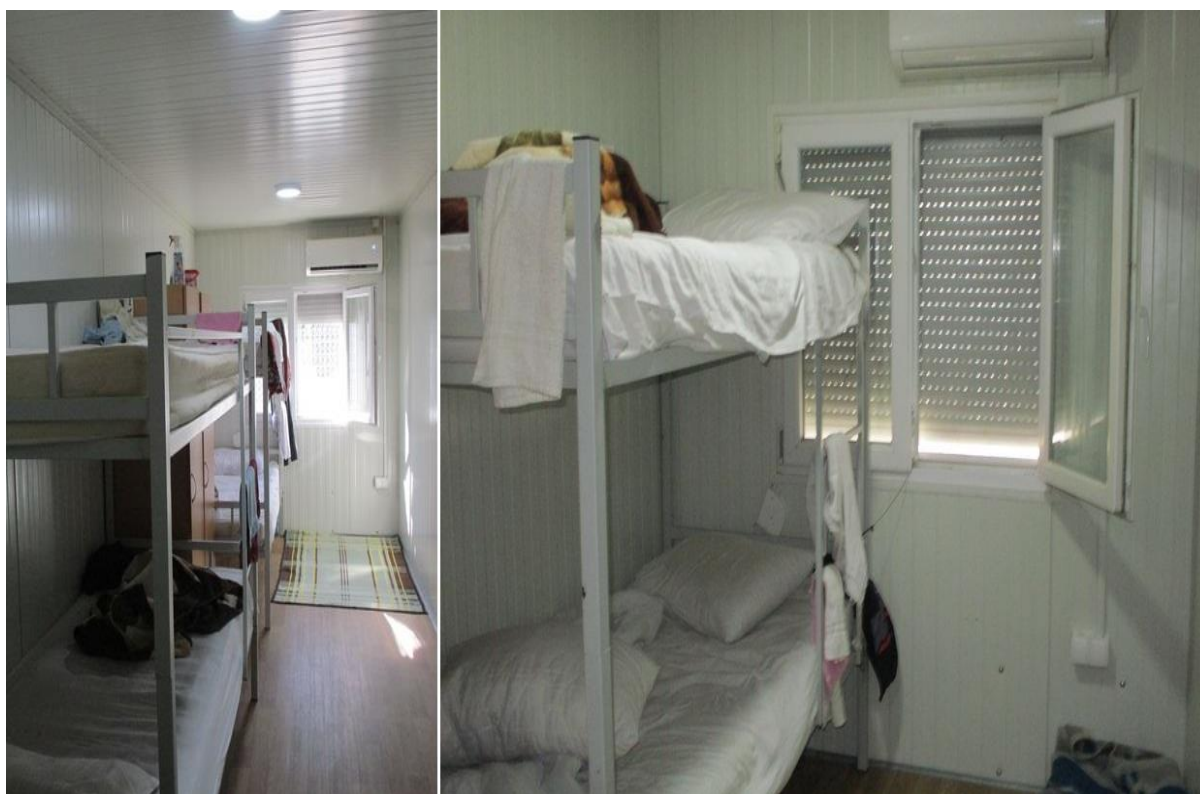
2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ

Прихватилиште је монтажни једноетажни објект, који се састоји од већег централног ходника који води целом његовом дужином, са просторијама са обе стране ходника. Након уласка у објект приступа се у службене просторије, док је смештајни део у наставку ходника и одвојен је од службеног дела вратима која су закључана. Други улаз је могућ кроз ограђен простор за боравак на отвореном, одакле се приступа једној просторији која се не користи за смештај и потом централном ходнику. Део објекта који се тренутно не користи, у ком се налази још 12 соба, је преграђен закључаним вратима.

Поред тога, Прихватилиште располаже и са мањим објектом који је издвојен од главног, у коме се налазе службене канцеларије и тоалети и спаваонице за полицијске службенике.

Спаваонице странаца су исте величине и идентичне опремљености. Величине су око 13 m², капацитета за 4 особе. Актуелно се користи 10 соба. У спаваоницама се налазе кревети на спрат, који су опремљени са задовољавајућим душецима и чистом постељином. Све спаваонице имају клима уређаје, док се током зимског периода обезбеђују и грејалице за додатно загревање. Поред тога, постоје и ормари за одлагање личних ствари, који се не закључавају. У свим спаваоницама велики прозори, који су са спољне стране заштићени решеткама, омогућавају довољан доток свежег ваздуха и природног светла. Вештачко осветљење је такође одговарајуће.

спавацице

Постељина се мења недељно. Хигијена у собама је на добром нивоу, оне се свакодневно чисте и одржавају.

Тоалети/купатила не постоје у собама већ постоје четири заједничка. Санитарне јединице и просторије за туширање су у доста лошем стању и хигијена није задовољавајућа. Стакла изнад умиваоника су поломљена. Постоји распоред чишћења тоалета, тако да их сваки дан странци из друге собе чисте, али ово ипак није довољно да би тоалет био у пристојном стању. Највећи недостатак представљају славине и тушеви који су поломљени тако да се тешко могу користити.

купатила/тоалети

1.

УТВРЂЕНО

У Прихватилишту за странце у Пландишту хигијена тоалета/купатила није задовољавајућа, а већи број санитарних уређаја је дотрајао и поломљен.

РАЗЛОЗИ

Специјални извештај позива државе да размотри постепено укидање административног притвора миграната. У међувремену, владе би требало да предузму мере да обезбеде поштовање људских права миграната у контексту притвора, укључујући примену Стандардних минималних правила за поступање са затвореницима према мигрантима у административном притвору, укључујући обезбеђивање раздвајања административних притвореника од притвореника у кривичном поступку; обезбеђивање адекватног стандарда смештаја, укључујући минималну површину, осветљење, грејање и вентилацију; обезбеђивање адекватних санитарних инсталација, инсталација за купање и туширање; омогућавање административним притвореницима да носе своју одећу и обезбеђивање постројења за њихово чишћење; засебан кревет са чистом постељином за сваког

притвореника; адекватну храну и воду за пиће; најмање један сат вежбања на отвореном дневно; право на комуникацију са рођацима и пријатељима и на приступ новинама, књигама и верским саветницима; обезбеђивање присуства најмање једног квалификованог лекара који би требало да има одређена знања из психијатрије, као и квалификованог стоматолога; и обезбеђивање права на подношење захтева или жалбе централној затворској управи, правосудним органима или другим надлежним органима.⁵

Овакви објекти би требало да обезбеде смештај који је адекватно намештен, чист и у добром стању и који нуди довољно животног простора за предвиђени капацитет. Поред тога, треба водити рачуна о дизајну и распореду просторија како би се избегао, колико год је то могуће, било какав утисак „затворског“ окружења. Организоване активности би требало да обухватају вежбање на отвореном, приступ дневној соби и радију/телевизији и новинама/часописима, као и друга одговарајућа средства за рекреацију.⁶

Очигледно је да такви центри морају пружити смештај који је адекватно опремљен, чист и у добром стању, и који нуди довољно животног простора за дати број особа у питању. Надаље, приликом пројектовања и планирања простора треба тежити да се у највећој могућој мери избегне утисак затвореничког окружења. Што се тиче режима активности, оне морају укључивати физичку рекреацију на отвореном, приступ просторији за дневни боравак, те радију/телевизији и новинама/часописима, као и другим одговарајућим средствима за рекреацију (друштвеним играма, стоном тенису). Што је дужи период лишења слободе кретања, то развијеније треба да буду активности које им стоје на располагању.⁷

Имиграциони притворски центри требали би обезбедити смештај који је адекватно опремљен, чист и добро одржаван, те који нуди довољно животног простора у односу на број оних који ту борава.⁸

У светлу горе наведених налаза, ЦПТ препоручује да националне власти предузму неопходне кораке како би осигурале да у Прихватном центру у Скопљу:

...

буду поправљени санитарни чворови у мушкој притворској јединици и засебним спаваоницама (посебно тоалети, тушеви и бојлери).⁹

За одржавање свакодневне хигијене и санитарних услова, биће потребно и притвореним лицима би требало обезбедити да имају слободан и редован приступ адекватним санитарним чворовима (туш, лавабо и тоалет). Ово се може гарантовати обезбеђивањем санитарних чворова у добром стању,¹⁰ и безбедним за употребу,¹¹ на пример, умиваоници, лавабои, славине итд.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће у Прихватилишту за странце у Пландишту побољшати хигијену у тоалетима/купатилима и замениће дотрајале и поломљене санитарне уређаје.

⁵ Извештај Специјалног известиоца за људска права миграната: Притвор миграната у нерегуларној ситуацији, А/ХРЦ/20/24, пар. 72. ф).

⁶ Двадесет смерница о принудном враћању Комитета министара Савета Европе, СМ(2005)40, (Двадесет смерница), смерн. 10.2.

⁷ Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, ЦПТ/Инф(97)10, пар. 29.

⁸ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, ЦПТ/Инф(2017)3, Поглавље 3. Одговарајући материјални услови за дуже боравке (преко 24 часа).

⁹ БЈР Македонија: Посета ЦПТ 2014, ЦПТ/Инф(2016)8, пар. 120.

¹⁰ Европски суд за људска права (ЕСЉП), А.А. против Грчке, бр. 12186/08, пар. 57. - 65, 22. јул 2010. год.

¹¹ ЕСЉП, Sili против Украјине, бр. 42903/14, 8. јул 2021. год; Khlaifia и други против Италије [Велико веће], бр. 16483/12, пар. 171, 15. децембар 2016. год.

Не постоје ограничења у погледу коришћења кабина за туширање, те је одржавање личне хигијене могуће свакодневно. Странци у највећем броју случајева имају средства за личну хигијену, а уколико их пак немају Прихватилиште им обезбеђује уз помоћ и подршку Министарства унутрашњих послова или хуманитарних организација, које им поред средстава за личну хигијену обезбеђују и одећу и обућу. Пушење у спаваоницама није дозвољено.

У Прихватилишту постоји једна просторија за дневни боравак, која је доступна свим странцима током целог дана. Њена површина је око 55 m² и опремљена је столовима и столицама, климом, телевизором и лавабоом са чесмом. Ова просторија служи и као трпезарија и повезана је преко прозора са просторијом из које се послужују оброци.

просторија за дневни боравак

Хигијена ове просторије је на задовољавајућем нивоу и она се свакодневно одржава. Више прозора омогућава адекватан доток природног осветљења и свежег ваздуха. И у овој просторији се налазе клима уређаји и вештачко осветљење је одговарајуће.

Простор за боравак на свежем ваздуху је бетонска површина величине око 65 m², у њега се приступа из једне просторије која се не користи за смештај странаца и ограђен је са три стране. Овај простор је доступан странцима свакодневно не краће од два сата, али углавном уколико временски услови то дозвољавају они овде бораве колико год желе у току дана. Простор је опремљен са неколико клупа, не постоје реквизити за физичку вежбу ни други садржаји, нити надстрешнице за заклон од атмосферских падавина.

простор за боравак на отвореном

2.

УТВРЂЕНО

Простор за боравак на отвореном у Прихватилишту за странце у Пландишту није одговарајуће опремљен.

РАЗЛОЗИ

Очигледно је да такви центри морају пружити смештај који је адекватно опремљен, чист и у добром стању, и који нуди довољно животног простора за дати број особа у питању. Надаље, приликом пројектовања и планирања простора треба тежити да се у највећој могућој мери избегне утисак затворског окружења.¹²

Лица која су притворена према законима о страним држављанима треба сместити у центре који су специфично пројектовани у такве сврхе, које нуде материјалне услове и режим који одговарају њиховој правној ситуацији. Треба посветити пажњу, кад се пројектују и опремају овакве просторије, да се избегне, што је могуће више, било какав утисак да се борави у затворском окружењу.

Притворени нерегуларни мигранти би у принципу требали имати слободан приступ простору за шетњу на отвореном током целог дана (тј. знатно више од једног часа дневно) а простори за шетњу на отвореном би требало да буду одговарајуће опремљени (клупе, наткривени делови, итд.).¹³

Објекти за притвор треба да буду безбедни и чисти и требало би да штите притворена лица од недостојанственог и нехуманог поступања. Да би се промовисали и поштовали ови стандарди, потребно је гарантовати довољно простора за вежбање, укључујући и на отвореном,¹⁴ са просторима који су правилно опремљени и прилагођени за сврхе таквог вежбања.¹⁵

Постоји широк спектар активности и објеката који се могу понудити притвореним лицима, на пример коришћење спољашњих простора са свежим ваздухом, природним светлом и одговарајућим начином заклона за особе да се заштите од лошег времена или да потраже траже сенку од сунца.¹⁶

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће простор за боравак на отвореном у Прихватилишту за странце у Пландишту опремити надстрешницом и другим одговарајућим садржајима.

¹² Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, пар. 29.

¹³ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 3. Одговарајуће просторије и Поглавље 5. Отворени режим.

¹⁴ ЕСЉП, Муршић против Хрватске [Велико веће], бр. 7334/13, 20. октобар 2016. год; Monir Lotfy против Кипра, бр. 37139/13, пар. 165, 29. јун 2021. год; S.D. против Грчке, бр. 53541/07, пар. 49 - 54, 11. јун 2009. год; Riad и Idiab против Белгије, бр. 29787/03 и 29810/03, 24. јануар 2008. год; А.А. против Грчке, бр. 12186/08, 22. јул 2010. год; Khlaifia и други против Италије [Велико веће], бр. 16483/12, пар. 142, 15. децембар 2016. год.

¹⁵ ЦПТ: Посета Мађарској 2015, ЦПТ/Инф (2016) 27, пар. 42; ЦПТ: Посета Француској 2010, ЦПТ/Инф (2012) 13, пар. 43; ЦПТ: Посета Украјини 2009, ЦПТ/Инф (2011) 29, пар. 62.

¹⁶ ЕСЉП, Мандић и Јовић против Словеније, бр. 5774/10 и 5985/10, пар. 78, 20. октобар 2011. год.

Странци се тиму НПМ нису жалили на услове смештаја, на собе у којима спавају, потврдили су да им раде климе, односно радијатори. Једине жалбе су се односиле на стање у заједничком тоалету, које је описано горе.

Такође, неколико странаца је указало на то да немају довољно гардеробе и да користе једну или две мајице. Изразили су бојазан да неће добити ништа од зимске гардеробе док су у Прихватилишту, иако се ближи хладније време.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије додатне информације о обезбеђивању зимске гардеробе у Прихватилишту за странце у Пландишту за странце који немају своју.

2.2. ИСХРАНА

Оброци за странце се обезбеђују из локалног ресторана који три пута дневно доставља оброке, на основу унапред договореног недељног јеловника. Јеловници су доступни само на српском језику. Уз ова три obroка редовно се обезбеђује флаширана вода. Воће и поврће је у исхрани свакодневно. Имајући у виду да овде бораве странци претежно муслиманске вероисповести, води се рачуна да садржај obroка буде у складу са верским уверењима.

Прихватилиште има своју кухињу која углавном служи за поделу obroка, као и за припремање топлих напитака. Запослене су две сервирке које дистрибуирају оброке. Обедовање је по правилу у просторији за дневни боравак, изузев неких случајева када је то дозвољено и у собама, на пример за време поста.

У Прихватилишту не постоји кантина где би могле да се набаве остале намирнице, али постоји могућност да странци добију пакете са жељеним намирницама. Такође, два пута недељно полицијски службеници за рачун странаца у оближњој продавници купују намирнице, најчешће кафу, чај, цигарете, шећер, кекс, грицкалице. Новац се узима из депозита странаца а рачуни се чувају међу документацијом – досијеима, уз службену белешку о обављеној куповини.

Тим НПМ није добио од странаца примедбе на количину и квалитет хране, поједини су се жалили да су оброци једнолични. Навели су и да полицијски службеници обављају куповину у локалним продавницама онима који имају новац, као и да некима пријатељи достављају пакете са храном и стварима и да у том погледу нема проблема.

2.3. ПРИЈЕМ И ОТПУСТ

У периоду од 1. јануара до 30. септембра 2023. године у Прихватилишту је боравило 139 странаца, од којих су сви били пунолетни мушкарци. Највише њих је пореклом Авганистана – 72 и Сирије – 23, у мањем броју из Марока – 15, Пакистана – 8 и Египта – 5, а из осталих земаља у занемарљивом броју у односу на укупан. Свима је боравак у прихватилишту одређен на основу Закона о странцима, односно није било странаца којима је боравак у прихватилишту одређен као мера ограничења кретања у поступку азила нити су овде смештани странци којима је одбијен улазак у земљу.

О странцима се води евиденција (Књига странаца у Прихватилишту) у коју се уписују лични подаци: име, датум рођења и држављанство, као и подаци у вези са боравком у

Прихватилишту: датум и основ пријема (која организациона јединица је донела одлуку) и датум и разлог отпуста (исход поступка).

Решења о одређивању боравка странцима уручују полицијски службеници полицијске управе која је донела ову одлуку, а странац потврђује пријем решења својим потписом на примерку који се одлаже у досије. Ове одлуке су на српском језику. Приликом одређивања боравка у прихватилишту, подручне полицијске управе се консултују са Управом граничне полиције у погледу тога где странац може бити смештен. Странце у Прихватилиште доводе службеници полицијске станице која је донела одлуку или у случају доласка веће групе спровод организују друге јединице полиције (нпр. Жандармерија).

Одмах након пријема, полицијски службеници обављају преглед странца и његових ствари, када се посебна пажња обраћа и на постојање евентуалних физичких повреда. Ово се бележи у записнику о пријему. Преглед се састоји од препицавања и задизања одеће, а у изузетним ситуацијама и у складу са индивидуалним проценом, која се заснива на околностима под којима су странци лишени слободе и спроведени до Прихватилишта, обавља се и претрес на голо. Након тога, странцу се одузимају личне ствари чије држање није дозвољено, о чему се издаје потврда. У свим досијеима се налази примерак уредно потписане потврде о привремено одузетим предметима, на српском језику. Углавном су у питању мобилни телефони и новац.

Потом се странци задужују чистом постељином и смештају у спаваонице, при чему се води рачуна пре свега о земљи порекла.

Поред евиденције странаца у Прихватилишту, воде се и посебни досијеи са документацијом за сваког од њих. НПМ је извршио увид у неколико списа предмета у којима су се налазиле одлуке о одређивању боравка у прихватилишту, потврде о одузетим предметима, службене белешке, фискални рачуни о обављеним куповинама и др.

Приликом пријема у Прихватилиште, странцима се уручује образац о правима ухапшеног из Законика о кривичном поступку, које, као што је НПМ већ неколико пута истицао,¹⁷ **странце не упознаје у потпуности са ситуацијом у којој се налазе и правима која имају, а може им створити и погрешну слику о њиховом статусу.** Ипак, поред наведеног, добијају и писмено обавештење о разлозима одређивања боравка овде, које постоји на више језика, а у заједничкој просторији је истакнут кућни ред Прихватилишта, такође на неколико језика.

Сви странци са којима је тим НПМ обавио разговоре су знали да се налазе у врсти административне детенције и који је разлог зашто им је одређен боравак у овде - већина њих је тиму навела да су ту због тога што немају путне исправе. Знају и да у Прихватилишту могу да проведу максимално 180 дана, односно 6 месеци.

¹⁷ Видети, на пример: Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 281-48/16 од 6. јула 2016. год, поглавље 2. Процедуре пријема и отпуста странаца из Прихватилишта; Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 415-11/19 од 2. јула 2019. год, поглавље 2.1.7. Обавештење о правима; Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 415-28/23 од 12. септембра 2023. год, поглавље 2.3. Пријем и отпуст.

Према наводима полицијских службеника, основне информације о правилима боравка у прихватилишту странцима пружају и усмено, током процедуре пријема. Разговор се одвија на енглеском језику, а уколико га странци не разумеју у комуникацији помажу други странци, од којих поједини користе и српски језик, на основном нивоу.

Као што је горе наведено, свим странцима који су боравили у овом прихватилишту је боравак одређен на основу Закона о странцима, односно, сви би требало да се налазе у поступку враћања и да бораве у прихватилишту у сврху припреме враћања или извршења принудног удаљења. У предметима које је тим НПМ прегледао су се налазила и решења о враћању, која су по правилу донета истог дана када и одлуке о одређивању боравка у прихватилишту и којима је странцима по правилу налагано да одмах напусте територију Републике Србије. Такође, уочено је и да су, сходно недавним изменама и допунама Закона о странцима, надлежни органи за основ одређивања боравка почели да примењују нову одредбу о неприхватљивом безбедносном ризику.¹⁸

Ипак, из доступне документације нема података да се било какве мере предузимају у правцу спровођења реадмисије или другог начина принудног удаљења из земље већине ових странаца. Шта више, од почетка рада прихватилишта ниједан странац који је овде боравио није принудно удаљен из земље, а један држављанин Сирије је по потерници изручен Немачкој. Од почетка године 107 странаца је отпуштено из Прихватилишта јер њихово удаљење није било могуће. Чак су и странци током разговора са НПМ наводили да очекују да ће овде провести максимално дозвољено време и да ће потом бити пуштени на слободу. Према доступној документацији, у највећем броју случајева време боравка странаца у Прихватилишту је било 90 дана. Сличну ситуацију НПМ је уочио и приликом посета прихватилиштима за странце у Димитровграду¹⁹ и Падинској Скели,²⁰ с тиме што у странцима који су били смештани у Прихватилиште у Пландишту по правилу није продужаван боравак на максималних 180 дана.

Прихватилишта за странце нису места за лишење слободе оних за које се сумња да су учинили неко кривично дело или прекршај, већ се ради о објектима за смештај странаца којима није дозвољен улазак у земљу или за које је донето решење о протеривању, удаљењу из земље или о враћању, али их није могуће одмах удаљити.²¹

НПМ поново скреће пажњу на то да се због свега горе наведеног, боравак у Прихватилишту за многе странце које је затекао овде може сматрати лишењем слободе које не би прошло тест законитости у смислу Европске конвенције о људским правима.²² Општи принципи законитости лишења слободе коју је

¹⁸ Чл. 87. ст. 2. т. 3. Закона о странцима ("Сл. гласник РС", бр. 24/18, 31/19 и 62/23): Смештај странца у прихватилиште из става (1) овог члана надлежни орган или гранична полиција ће одредити уколико се у конкретном случају не могу ефикасно применити одредбе које се односе на обавезни боравак странца из члана 93. овог закона, а нарочито ако његов боравак на територији Републике Србије представља неприхватљив безбедносни ризик за Републику Србију и њене грађане, у складу са чланом 9. овог закона.

¹⁹ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Димитровграду, бр. 415-60/22 од 31. марта 2023. год.

²⁰ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 415-28/23 од 12. септембра 2023. год.

²¹ Закон о странцима, чл. 3. т. 28.

²² Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, ратификована Законом објављеним у "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 9/03, 5/05 и 7/05 - испр. и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 12/10 и 10/15), чл. 5.

успоставила пракса Европског суда за људска права су владавина права и правна извесност, пропорционалност и заштита од произвољности лишења слободе.²³

Двадесет смерница Савета Европе о принудном враћању указују на то да ће **притвор ради принудног удаљења бити оправдан само онолико дуго колико су у току припреме за удаљење**. Ако се такви аранжмани не спроводе са дужном пажњом, притвор ће престати да буде дозвољен.²⁴ *Ad hoc* Комитет експерата за правне аспекте територијалног азила, избеглица и лица без држављанства је у коментару ове одредбе прецизирао да правило које је формулисано у овој смерници произилази из чињенице да члан 5. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода намеће рестриктивно тумачење ситуација у којима је лишавање слободе дозвољено, јер су то изузеци од основног права на слободу и безбедност. Европски суд за људска права је подсетио да ће „било које лишење слободе из члана 5. ст. 1. т. (ф) Европске конвенције бити **оправдано само док је у току поступак депортације**. Ако се такав поступак не води са дужном пажњом, притвор престаје да буде дозвољен према члану 5. ст. 1. т. (ф)“.²⁵ То подразумева да **када се чини да удаљење лица у разумном року није реално, притвор престаје да буде оправдан** и мора уследити пуштање на слободу.²⁶ Комитет за људска права заузима сличан став према члану 9. став 1. Међународног пакта о грађанским и политичким правима, сматрајући да ова одредба није прекршена, јер „**једном када разумна могућност протеривања [подносиоца представке] више није постојала притвор му је укинут**“.²⁷ Комитет за људска права такође сматра да члан 9. Међународног пакта **искључује притвор на дужи период када би депортација могла бити немогућа из правних или других разлога**.²⁸

НПМ указује на то да је сврха боравка у прихватилишту припрема враћања или извршење принудног удаљења (чл. 87. ст. 1. Закона о странцима), да би боравак странаца у прихватилишту требало да траје што је краће могуће и да током боравка мора бити довољно изгледа да се странац може принудно удаљити (чл. 88. ст. 1. Закона о странцима). С тим у вези, потребно је преиспитати разлоге због којих ови странци бораве у Прихватилишту за странце у Пландишту и утврдити да ли постоји довољно изгледа да ће они бити принудно удаљени из земље, те у супротном отпустити их из Прихватилишта, јер не постоји основ за њихов даљи боравак овде.

3.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће преиспитати основ за боравак странаца у Прихватилишту за странце у Пландишту и све странце за које више не постоје прописани услови и/или за које не постоји довољно изгледа да се могу принудно удаљити ће отпустити из Прихватилишта.

²³ Више о томе у Водичу за члан 5. Европске конвенције о људским правима, доступно на https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_5_eng.

²⁴ Двадесет смерница, смерн. 7.

²⁵ ЕСЉП, *Shahal* против Уједињеног Краљевства, пресуда од 15. новембра 1996. год, пар. 113.

²⁶ Eur. Commiss. HR, *Sarino* против Уједињеног Краљевства, представка бр. 6871/75, одлука од 3. марта 1978. год, YB ECHR, 21, стр. 285, 295-296 (и DR, 12, стр. 14).

²⁷ Предмет *Jalloh* против Холандије, саопштење бр. 794/1998, коначни ставови од 23. марта 2002. год.

²⁸ Видети нпр. Закључна запажања која се односе на Уједињено Краљевство, (2001) UN doc. CSCR/CO/73/UK, пар. 16

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере да се странцима за које не постоји довољно изгледа да се могу принудно удаљити не одређује боравак у прихватилиштима за странце.

РАЗЛОЗИ

Притвор до удаљења биће оправдан само онолико дуго колико су у току припреме за удаљење. Ако се такви аранжмани не спроводе са дужном пажњом, притвор ће престати да буде дозвољен.²⁹

Треба напоменути да у складу са чланом 5(1)ф Европске конвенције о људским правима, нерегуларни мигранти могу бити лишени слободе било онда када се предузимају мере у циљу депортације или да би се спречио неовлашћени улазак у земљу. Сврха лишења слободе нерегуларних миграната стога се значајно разликује од сврхе лишења слободе лица која су у затвору било као притвореници или као осуђени преступници.³⁰

Према одредбама члана 5. ЕКЉП, овај облик лишења слободе је дозвољен, под условом да се предузимају активности било с циљем депортације или како би се спречио неовлашћен улазак у земљу. Лишење нерегуларних миграната слободе не сме бити ни арбитрарно нити аутоматска последица (наводног) кршења закона о страним држављанима. Другим речима, имиграциони притвор би требало да буде изузетан, пропорционалан и, сходно томе, индивидуална мера која је неопходна како би се спречила незаконита имиграција.

Лишење слободе према законима о страним држављанима би требало да буде само задња мера, након пажљиве и индивидуалне анализе сваког случаја. Поред тога, продужење потребе за лишењем слободе би требало периодично анализирати. Алтернативне (ванзаводске) мере треба осмислити и користити кад год је то могуће.³¹

Притвор би требало да буде изречен на најкраће могуће време и ни под којим околностима имиграциони притвор не би требало да буде на неограничен временски период. Као што је Европски суд за људска права истакао, имиграциони притвор је дозвољен само докле год се поступци који оправдавају притвор спроводе са дужном пажњом.³² Притворена лица би требало да буду пуштена чим престану да важе разлози за њихово задржавање.

Боравак странца у прихватилишту траје што је краће могуће, а током боравка странца у прихватилишту мора бити довољно изгледа да се странац може принудно удаљити. Трајање боравка у прихватилишту не може бити дуже од 90 дана.³³

За држављанином Сирије који је изручен Савезној Републици Немачкој је била расписана потерница Интерпола. Увидом у његов досије је утврђено да је ПУ Сомбор 26. априла 2023. године донела решење о враћању којим му је наложено да напусти територију Републике Србије, а истог дана и решење о одређивању боравка у прихватилишту за странце због ризика да неће бити доступан надлежном органу ради спровођења принудног удаљења. Адвокат – пуномоћник овог странца је Прихватилишту доставио копију пресуде Управног суда од 29. маја 2023. године којом се уважава тужба, поништава првостепено решење и предмет враћа на поновно одлучивање. Адвокат је уз наведену пресуду доставио и захтев да се странац отпусти из Прихватилишта, будући да је поништено решење којим му је одређен боравак. Ипак,

²⁹ Двадесет смерница, смерн. 6.2.

³⁰ Стандарди ЦПТ: Мере заштите за нерегуларне мигранте лишене слободе, ЦПТ/Инф(2009)27, пар. 78.

³¹ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље Увод и Поглавље 1. Притвор као задња мера.

³² ЕСЉП, А. и други против Уједињеног Краљевства [GC], бр. 3455/05, пар. 164, 19. фебруар 2009. год; Ауад против Бугарске, бр. 46390/10, пар. 128, 11. октобар 2011. год.

³³ Закон о странцима, чл. 88. ст. 1.

он је отпуштен тек када је био предат полицијским службеницима СР Немачке који су га спровели у ту земљу авионом. У списима предмета у Прихватилишту се не налази решење ПУ Сомбор из поновљеног поступка.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије додатне информације о овом случају, посебно да ли је ПУ Сомбор поново одлучивала у овом предмету, као и копију одлуке из поновљеног поступка.

Од почетка рада Прихватилишта 6 странаца, пунолетних мушкараца (2 држављана Републике Индије и по 1 држављанин Републике Тунис, Исламске Републике Авганистан, Републике Турске и Народне Републике Бангладеш) је напустило Републику Србију кроз програм асистираниг добровољног повратка и реинтеграције који спроводи Комесаријат за избеглице и миграције посредством Међународне организација за миграције (ИОМ). Они су спроведени до Аеродрома "Никола Тесла" Београд, где их је чекао представник ИОМ, па су потом одведени на излазну капију и напустили земљу. Сви су се вратили у земљу порекла, осим држављанина Авганистана који се вратио у Уједињено краљевство Велике Британије и Северне Ирске јер је у тој земљи имао регулисан избеглички статус.

Поред тога, неколико странаца је премештено у друга прихватилишта, до чега долази због потребе за одржавањем безбедности у установи и сигурности странаца. Остали су отпуштени након истека временског рока трајања боравка у прихватилишту.

Приликом отпуста, странцима се враћају привремено одузети предмети и добијају решење о отпусту. По правилу су слободни да иду где желе, а више пута су спроведени до центара за прихват и збрињавање у оквиру Комесаријата за избеглице и миграције.

2.4. МЕХАНИЗМИ ЗАШТИТЕ

2.4.1. ОБАВЕШТЕЊЕ ТРЕЋЕ ОСОБЕ

Странцима се по пријему у Прихватилиште понуди да о томе обавесте особу по избору, позивом са сопственог мобилног телефона. Ово се писмено констатује у службеној белешци о пријему. Они који имају мобилне телефоне то могу учинити одмах, али они који немају се онда ослањају на друге странце које питају да посуде на коришћење, па ће у том случају моћи да обавесте особу по избору најкасније наредног дана, под условом да имају од кога да позајме телефон.

Европски комитет за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) придаје посебан значај следећим правима особа притвореним од стране полиције: праву особе у питању да о свом притварању обавести треће лице по свом избору (члана породице, пријатеља, конзулат), праву на услуге адвоката и праву на медицински преглед од стране лекара по избору дате особе (поред медицинског прегледа извршеног од стране лекара којег су позвале полицијске власти). То су, према мишљењу ЦПТ, три основне гаранције против злостављања притворених особа које би требало примењивати од самог почетка лишавања слободе, без обзира на то којим је терминима то лишавање слободе одређено од стране правног система у питању (притвор, задржавање итд.).³⁴ Право притворене особе да се чиница о његовом

³⁴ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, ЦПТ/Инф(92)3, пар. 36.

притварању саопшти трећем лицу треба у принципу да буде гарантовано од самог почетка полицијског притвора. ЦПТ наравно прихвата да уживање овог права може бити ограничено одређеним изузецима, ради заштите легитимних интереса полицијске истраге. Међутим, такви изузеци треба да су јасно дефинисани и строго временски ограничени и њихова примена мора бити пропраћена одређеним мерама заштите (нпр. свако кашњење са обавештењем о притварању треба писмено евидентирати са разлозима за то кашњење, као и потребу да изузетак одобри виши руководилац у полицији који није повезан са случајем или тужилац).³⁵

Ова заштитна мера би требало да се примењује на сва лица лишена слободе, па и на лица која су лишена слободе у складу са правилима о уласку, кретању, боравку и враћању странаца. У коментарима одредби Двадесет смерница које је израдио *Ad hoc* Комитет експерата за правне аспекте територијалног азила, избеглица и лица без држављанства указано је на то да је могућност да лице које је ухапшено како би се извршило удаљење које је према њему наложено контактира адвоката и треће лице да га обавести о хапшењу, овде од још већег значаја, због потенцијално неповратног карактера извршења налога за удаљење тог лица; дакле, било какве забринутости за безбедност или за ефикасност истраге, која може оправдати одређена ограничења овог права у односу на лица ухапшена због сумње да су учинила кривична дела, овде неће бити или неће имати исту тежину.

Стога, обавештавање треће особе о чињеници лишења слободе би требало да је саставни део процедуре пријема странца у прихватилиште и надлежне власти би требало да обезбеде остваривање овог права. Околност да поједини странци морају да се ослоне на друге који су смештени овде ствара оправдану бојазан да ово право неће бити адекватно остварено и ствара ризик од јачања неформалног система, погодног за различите врсте условљавања и противуслуга. Иако су у прихватилиштима странци који немају мобилне телефоне у неповољнијем положају када су у питању могућности остваривања контаката са спољним светом, будући да се у сва три прихватилишта телефонски разговори обављају искључиво помоћу приватних мобилних телефона, обавештавање особе по избору није само питање остваривања контаката са породицом и пријатељима, већ има и важну заштитну функцију, како што је раније објашњено. Ово важи и за обавештавање блиске особе о предстојећем удаљењу, у склопу одговарајуће припреме за удаљење. У оба ова случаја, странци би морали имати могућност да остваре ово право, невезано за то да ли имају или не мобилне телефоне, да ли имају новчаних средстава и слично. Најједноставнији начин је да у Прихватилишту Пландиште буде обезбеђен службени телефон намењен за ове потребе.

4.

УТВРЂЕНО

У Прихватилишту за странце у Пландишту постоје недостаци у погледу могућности остваривања права странаца да о пријему у Прихватилиште обавесте блиску особу.

РАЗЛОЗИ

Притворено лице ће се одмах, на језику који разуме, обавестити о правним и чињеничним разлозима његовог/њеног притварања и могућим правним лековима; њему/јој би требало дати

³⁵ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф(2002)15, пар. 43.

могућност непосредног контактирања адвоката, лекара и особе по сопственом избору како би обавестио ту особу о својој ситуацији.³⁶

Имигранти-притвореници би требало да имају право, на исти начин као и друге категорије лица лишених слободе, и то од самог почетка лишења слободе, да обавесте особу по свом избору о ситуацији у којој се налазе, те да имају приступ адвокату и лекару.³⁷

ЦПТ сматра да би притворени нерегуларни мигранти, од самог почетка лишења слободе, требало да уживају три основна права, исто као и друге категорије притворених лица. Та права су: (1) приступ адвокату, (2) приступ лекару и (3) обавештавање сродника или трећег лица по сопственом избору о лишењу слободе.

Обавештавање сродника или трећег лица по сопственом избору о мери притвора значајно је олакшано ако се нерегуларним мигрантима дозволи да задрже своје мобилне телефоне током лишења слободе или да барем имају приступ њима.³⁸

ПРЕПОРУКА

Прихватилиште за странце у Пландишту ће обезбедити да сви странци одмах по пријему у Прихватилиште имају могућност да о томе обавесте особу по избору.

2.4.2. ПРИСТУП АДВОКАТУ

Адвокати имају приступ Прихватилишту, по правилу уз претходну најаву посете. Разговор са адвокатом се обавља уз поштовање приватности и поверљивости разговора, у одвојеном делу објекта за смештај, а полицијским службеници визуелно прате ток посете преко стаклених врата, стојећи у ходнику.

Посете адвоката се бележе у евиденцију посета и у досијеима странаца се чувају белешке полицијских службеника о томе.

НПМ констатује позитиван помак у вези са обезбеђивањем приступа правној помоћи странцима којима је одређен боравак у прихватилишту. Адвокатска комора Србије је поступајући по препоруци коју је НПМ упутио у обављању надзора над принудним удаљењем странаца³⁹ формирала листе заинтересованих адвоката за пружање правне помоћи странцима смештеним у прихватилиштима за странце, према редоследу пријављивања, седишту адвокатске канцеларије и адвокатске коморе. Ове листе, са контакт подацима, су достављене прихватилиштима и приликом ове посете НПМ је уочио да је листа видно истакнута у просторији за дневни боравак и доступна странцима који овде бораве.

Иако се не ради о бесплатној правној помоћи, која би обезбедила делотворан и једнак приступ правди, листа адвоката који су заинтересовани да пружају правну помоћ у овој области може допринети томе да претрага и избор адвоката не буду у потпуности препуштени странцима, који често не знају језик и имају ограничене могућности и недовољно информација за то. За бесплатну правну помоћ су потребне измене закона. С тим у вези, Адвокатска комора Србије је упутила Министарству правде иницијативу за измену и допуњу Закона о бесплатној правној помоћи у делу који уређује круг лица

³⁶ Двадесет смерница, смерн. 6.2.

³⁷ Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, пар. 30.

³⁸ Стандарди ЦПТ: Мере заштите за нерегуларне мигранте лишене слободе, пар. 81. и 82.

³⁹ Извештај о надзору над принудним удаљењима странаца – октобар - децембар 2020. године, бр. 4115-25/21 од 4. марта 2021. год, стр. 10.

који имају право на бесплатну правну помоћ.⁴⁰ Такође, кроз дијалог који је НПМ остварио са Министарством унутрашњих послова – Управом граничне полиције поново је указано на овај недостатак, а НПМ је тада добио информације да се ради на изменама Закона о странцима који би омогућили правну помоћ у поступку враћања и која ће бити бесплатна за странце, те да ће сви будући предлози бити достављени НПМ на давање мишљења.⁴¹ Међутим, у тексту Нацрта закона о изменама и допунама Закона о странцима који је био на јавној расправи од 9. фебруара до 1. марта 2023. године није била предвиђена бесплатна правна помоћ за странце који су у поступку враћања. У мишљењу о тексту Нацрта закона НПМ је предложио да се изменама и допунама отклоне недостаци у приступу странаца који су у поступку принудног удаљења правној помоћи, будући да, супротно међународним стандардима, ова категорија лица нису потенцијални корисници бесплатне правне помоћи, тако што ће уредити право на бесплатну правну помоћ за све или поједине категорије странаца у поступку принудног удаљења и услове под којима је могу остварити.⁴² Нажалост, овај предлог није прихваћен, зато што су "услови за пружање бесплатне правне помоћи прописани посебним прописом - Законом о бесплатној правној помоћи, а ова категорија странаца није побројана у оквиру категорија лица која имају право на бесплатну правну помоћ у складу са тим законом", те би "прихватање наведеног предлога довело до међусобне неусаглашености поменутих прописа".⁴³

Иако је полицијским службеницима познато да су неки адвокати оспоравали одлуке о одређивању боравка у прихватилишту, немају прецизније информације о овим поступцима, будући да се поступак води пред судом против одлуке коју је донела подручна полицијска управа.

Удружења која се баве заштитом људских права до сада нису посећивала Прихватилиште.

Свега пар странаца је ангажовало или се распитивало да ангажује адвоката. Тиму НПМ су навели да не могу да ангажују адвоката због високих цена адвокатске тарифе и да ће радије провести 6 месеци у Прихватилишту. Један странац је навео да је ангажовао адвоката који га је посетио у Прихватилишту, потписао је пуномоћје али не зна да ли је адвокат поднео тужбу Управном суду на решење о одређивању боравка, јер га адвокат после тог једног доласка више није посећивао нити су се чули.

2.4.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

У Прихватилишту за странце у Планишту нема здравственог особља. Сви лекарски прегледи, укључујући и први лекарски преглед по пријему у прихватилиште, се обављају на захтев странца или по процени полицијских службеника. Обавезни су прегледи у случају било каквих повреда.

Прихватилиште располаже са медицинским анексом – амбулантом и стационаром са посебним тоалетом, који се тренутно не користе.

⁴⁰ Акт Адвокатске коморе Србије бр. 487/21 од 19. априла 2021. год.

⁴¹ Белешка о састанку НПМ и Министарства унутрашњих послова бр. 419-113/21 од 25. новембра 2021. год.

⁴² Акт бр. 4110-11/23 од 27. фебруара 2023. год.

⁴³ Извештај о спроведеној јавној расправи о Нацрту закона о изменама и допунама закона о странцима, доступно на <https://ekonsultacije.gov.rs/topicOfDiscussionPage/132/1>.

Лекарски прегледи се обављају у локалним здравственим установама у које странце воде полицијски службеници или служба хитне медицинске помоћи. Према службеним наводима, у погледу поверљивости прегледа полицијски службеници поступају по захтеву лекара, али се до сада није догодило да су лекари тражили да полиција не присуствује лекарском прегледу странца.

Медицинска документација (извештаји лекара, отпусне листе и сл.) се даје странцима. Такође и терапија стоји код њих, осим оне терапије коју је потребно да им да здравствени радник, у ком случају у Прихватилишту долази локална служба хитне медицинске помоћи.

Сви странци су потврдили да имају приступ медицинској помоћи тако што их полицијски службеници одвезу у дом здравља или санитетско возило дође по њих и одвезе их у болницу. Истакли су да се није десило да је некеме требала медицинска помоћ, а да је није добио.

Питање трошкова терапије није на системски начин уређено, а Министарство здравља је обавестило НППМ да је у могућности да овим лицима финансира само трошкове пружања хитне здравствене заштите имајући у виду да је пројекат Европске уније,⁴⁴ ради финансирања пружања здравствене заштите мигрантима, избеглицама и тражиоцима азила, започео у априлу 2022. године, те да буџетом није предвиђено формирање тимова у прихватилиштима за странце ни остале активности у вези са здравственом заштитом странаца који овде бораве.⁴⁵

НППМ већ дуже време указује на недостатке у пружању здравствене заштите у прихватилиштима и сматра ово најважнијим проблемом у вези са условима боравка странаца у овим установама. У прихватилиштима нема стално присутног медицинског особља, па се лекарски прегледи, рачунајући и први преглед по пријему и преглед при отпусту, обављају у локалним здравственим установама по потреби, односно на захтев странца и по процени полицијског службеника да је некеме потребан преглед.

О битним недостацима у организацији здравствене заштите странаца којима је одређен боравак у прихватилишту за странце НППМ је известио још 2016. године⁴⁶ и упутио препоруку за отклањање овог недостатка. Ову препоруку НППМ је понављао у више наредних извештаја о посетама, укључујући и Извештај о посети Прихватилишту за странце у Димитровграду, као и у извештајима о надзору над принудним удаљењима странаца.

У одговорима које је до сада добијао од Управе граничне полиције, НППМ је обавештаван о договорима са Министарством здравља, који још увек нису дали резултат и, нажалост, ситуација у овом погледу непромењена.

5.

УТВРЂЕНО

Организација здравствене заштите странаца у Прихватилишту за странце у Пландишту има битне недостатке.

⁴⁴ ИПА 2022/435-817.

⁴⁵ Акт Министарства здравља бр. 500-01-833/23-01 од 6. јуна 2023. год.

⁴⁶ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 281-48/16 од 6. јула 2016. год.

РАЗЛОЗИ

Имигранти-притвореници би требало да имају право, на исти начин као и друге категорије лица лишених слободе, и то од самог почетка лишења слободе, да обавесте особу по свом избору о ситуацији у којој се налазе, те да имају приступ адвокату и лекару.

Сви објекти за притварање имиграната-притвореника морали би да обезбеђују приступ здравственој нези. Нарочиту пажњу треба обратити телесном и психолошком стању особа које траже азил, од којих су неке можда биле мучене или на неки други начин злостављане у земљама из којих су дошле. Право приступа лекару би требало да укључује и право, уколико притвореник тако жели, да та особа буде прегледана од стране лекара по сопственом избору; међутим, од притвореника се може затражити да покрије трошкове тог другог прегледа.⁴⁷

ЦПТ сматра да би притворени нерегуларни мигранти, од самог почетка лишења слободе, требало да уживају три основна права, исто као и друге категорије притворених лица. Та права су: (1) приступ адвокату, (2) приступ лекару и (3) обавештавање сродника или трећега лица по сопственом избору о лишењу слободе.

Надаље, потребно је да све ново пристигле притворенике одмах прегледа лекар или потпуно квалификовани медицински техничар, који подноси извештај лекару. Право на приступ лекару би требало обухвата право нерегуларног мигранта – ако он то жели – да га прегледа лекар по сопственом избору; међутим, притвореник може очекивати да сноси трошкове таквог прегледа.

Оцена здравственог стања нерегуларних миграната током лишења слободе представља основну одговорност у односу на сваког појединачног притвореника и у односу на групу нерегуларних миграната у целини. На ментално и физичко здравље нерегуларних миграната могу негативно утицати претходна трауматска искуства. Надаље, губитак личног и културног окружења на које је особа навикла и неизвесност у вези са сопственом будућношћу могу довести до погоршања менталног стања, укључујући погоршање већ постојећих симптома депресије, анксиозности и пост трауматског поремећаја.

У најмању руку, квалификовани медицински техничар мора свакодневно бити присутан у свим центрима за притворене нерегуларне мигранте. Посебно, таква особа би требало да обави први лекарски преглед новопристиглих лица (нарочито кад је реч о преносивим болестима, укључујући и туберкулозу), прима захтеве за лекарске прегледе, обезбеди и издаје преписане лекове, води медицинску документацију и контролише опште хигијенске услове.

Очигледно је да медицинску поверљивост треба посматрати на исти начин као и у широкој заједници; посебно, медицинска документација нерегуларних миграната не треба да буде доступна немедицинском особљу, већ, напротив, медицински техничар или лекар би требало да је држи под кључем. Штавише, све медицинске прегледе треба обављати тако да затворско особље не може да чује и – осим ако дотични лекар не захтева другачије у одређеном случају – види процедуру прегледа.

Кад год чланови медицинског и/или неговатељског особља нису у могућности да донесу правилну дијагностичку оцену због језичких проблема, потребно је да буду у могућности да без одлагања користе услуге квалификованог усменог преводиоца. Надаље, притворени нерегуларни мигранти би требало да буду у потпуности информисани о лечењу које им се нуди.⁴⁸

Медицински скрининг свих новопридошлих притвореника је у интересу и притвореника и особља, посебно због идентификације оних који носе ризик од самоповређивања, скрининга заразних болести и правовременог евидентирања било каквих повреда.

Сви новопридошли притвореници би требало да имају могућност свеобухватног медицинског скрининга (укључујући скрининг преносивих болести) који врши лекар или

⁴⁷ Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, пар. 30. и 31.

⁴⁸ Стандарди ЦПТ: Мере заштите за нерегуларне мигранте лишене слободе, пар. 81, 82, 90, 91. и 92.

квалификовани медицински техничар који је одговоран лекару што је пре могуће након пријема.

Евиденција која се сачињава након медицинског прегледа притвореника, без обзира да ли је новопритошли или не, би требало да садржи:

- (I) потпуно објективан медицински налаз који се заснива на темељитом прегледу;
- (II) забележене изјаве дотичне особе које су од значаја за медицински преглед, укључујући све наводе о злостављању које лице изнесе;
- (III) мишљење лекара у светлу (I) или (II), указујући на конзистентност између свих изнетих навода и објективних медицинских налаза.

Поред тога, резултате сваког прегледа, укључујући горепоменуто изјаве и мишљење лекара, треба ставити на располагање притворенику и његовом адвокату.

Када год су забележене повреде у складу са наводима о злостављању које је изнео притвореник (или које, чак и у недостатку навода, указују на злостављање), информацијом треба одмах и на системски начин скренути пажњу надлежног тужиоца, без обзира на жеље дотичне особе. Медицинску поверљивост би требало поштовати на исти начин као и у заједници; посебно, медицински картони нерегуларних миграната не би требало да буду доступни немедицинском особљу него, управо супротно, медицински техничар или лекар би их требало држати под кључем.

Чак шта више, све медицинске прегледе треба обављати изван слушног домета и – осим ако дотични лекар другачије захтева у конкретном случају – изван видокруга затворског особља. У најмању руку, лице са признатим квалификацијама медицинског техничара мора бити присутно на дневној бази у свим центрима за притворене нерегуларне мигранте. Такво лице би требало, посебно, обављати почетни медицински скрининг новопритошлих (посебно за заразне болести, укључујући туберкулозу), примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надzirати опште хигијенске услове.

Када год медицинско или особље које пружа негу није у могућности да обави правилну дијагностичку евалуацију због језичких баријера, требало би без одлагања искористити услуге квалификованог преводиоца.

Притворени нерегуларни мигранти би требало да буду у потпуности информисани о третману који им се нуди.

Притвореницима би требало пружити одговарајући приступ психолошкој помоћи и психијатријској нези.

Надаље, требало би увести процедуре и обуку с циљем спречавања самоповређивања и самоубиства.⁴⁹

Поред затвора, постоје и друга места лишења слободе где се лица могу држати дуже време (тј. више од неколико дана). То је, рецимо, случај са притворским центрима који се користе за смештај лица која се чувају на основу закона о странцима. Надаље, у неким земљама које ЦПТ посећује, различите категорије притвореника (нпр. учиниоци управних прекршаја, лица задржана у притвору до премештаја у затвор или лица против којих се води даља истрага) могу се дуже време држати у „објектима за привођење“ или „привременим притворским објектима“. И на таквим местима треба обављати систематски медицински скрининг новопритошлих лица.⁵⁰

⁴⁹ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 9. Одговарајућа здравствена заштита.

⁵⁰ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦПТ/Инф(2013)29, пар. 73.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће обезбедити да у Прихватилишту за странце у Пландишту буде присутан квалификовани здравствени радник, који има звање најмање медицинског техничара и који ће обављати медицински скрининг свих новопридошлих странаца, примати захтеве за лекарске прегледе, обезбеђивати набавку и поделу терапије, чувати медицинску документацију и надzirати опште хигијенске услове.

2.4.4. ДИПЛОМАТСКО-КОНЗУЛАРНА ПОМОЋ

Странци се поучавају о праву да комуницирају са дипломатско-конзуларним представништвом своје земље, односно земље која штити њихове интересе, укључујући и право да то представништво буде обавештено о њиховом смештају у Прихватилиште. Међутим, веома мали број странаца ово жели и по правилу се ради о онима који желе да уђу у програм асистираниг добровољног повратка и реинтеграције, па преко представништва обезбеђују путне исправе, контакт са породицом и друго. Са друге стране, ни дипломатско-конзуларна представништва не исказују посебно интересовање, чак ни када имају информацију да је њихов држављанин у Прихватилишту: до сада нису посећивали прихватилиште, а полицијски службеници се сећају једног телефонског позива Амбасаде Републике Ирак.

Уколико странац жели контакт са дипломатско-конзуларним представништвом, омогућава му се да их сами позову телефоном и обаве разговор. Уколико би желели да Прихватилиште службено обавести представништво, ово би писмено обавила Управа граничне полиције, али није било таквог случаја.

О овим контактима се сачињавају службене белешке које се чувају у досијеима странаца.

Од странаца са којима је тим НПМ разговарао приликом посете, нико није желео да ступи у контакт са амбасадом своје земље. Плаше се да уколико би остварили комуникацију, да би били депортовани у земљу порекла.

2.5. РЕЖИМ БОРАВКА

У смештајном објекту, у просторији за дневни боравак, је истакнут текст кућног реда Прихватилишта преведен на неколико језика: енглески, француски, арапски и персијски (фарси) језик.

Странци су током дана у заједничком боравку. Собе се не закључавају па могу боравити и у својим собама. У собама су обавезно током ноћи. Простор за боравак на отвореном је доступан странцима свакодневно по неколико сати, што је често условљено временским приликама. У дневном боравку могу пратити телевизијски програм, а доступни су страни канали. Других активности нема.

Рекреативне активности се генерално не сматрају приоритетом у местима детенције, али ипак имају важну улогу. Оне имају за циљ да структурирају дане затворених лица и смање тензије својствене лишавању слободе тако што ће их конструктивно окупирати и смањити ризик од развоја симптома депресије. Ове активности служе и за побољшање физичког и психичког благостања затворених лица. Осим тога, давањем могућности

затвореним лицима да предлажу и учествују у организацији конкретних догађаја и активности, они се охрабрују да преузму одговорност и покажу иницијативу. Како би ове активности имале очекиване ефекте, лица би требало охрабривати, а не присиљавати да учествују у њима.

Постоје различити облици могућих активности у местима детенције. Спортске активности доприносе физичком благостању лица, смањују ниво стреса и напетости и помажу у одржавању или побољшању њиховог менталног здравља. Тимски спортови промовишу друштвени контакт и такође би их требало подстицати. Такође, друштвене и културне активности могу имати различите облике као што су радионице писања, редовне филмске пројекције, позоришне или музичке представе или часови, као и занатско и визуелно стваралаштво. Многе установе имају и библиотеку, која лицима пружа могућност да развију или стекну нова знања.

У сваком случају, садржина и учесталост оваквих активности је у вези са периодом боравка затворених лица у установи: што је овај период дужи, требало би понудити шири спектар активности.

6.

УТВРЂЕНО

Странци у Прихватилишту за странце у Пландишту немају могућност учешћа у спортско-рекреативним, друштвеним, културним и другим организованим активностима.

РАЗЛОЗИ

Овакви објекти би требало да обезбеде смештај који је адекватно опремљен, чист и у добром стању поправке и који нуди довољно животног простора за предвиђени капацитет. Поред тога, требало би узети у обзир дизајн и распоред просторија како би се избегао, колико је то могуће, сваки утисак затворске средине. Организоване активности би требало да укључују вежбање на отвореном, приступ дневној соби и радио/телевизију и новине/часописе, као и друга одговарајућа средства за рекреацију.⁵¹

Што се тиче режима активности, оне морају укључивати физичку рекреацију на отвореном, приступ просторији за дневни боравак, те радију/телевизији и новинама/часописима, као и другим одговарајућим средствима за рекреацију (друштвеним играма, стоном тенису). Што је дужи период лишења слободе кретања, то развијеније треба да буду активности које им стоје на располагању.⁵²

Услови под којима се држе нерегуларни мигранти би требало да одражавају природу њиховог лишавања слободе, са ограниченим рестрикцијама у погледу простора и разноврсним режимом активности.⁵³

Што је дужи период током којег се лица задржавају, треба им понудити шири спектар активности. Сврхисходне активности, у контексту имиграционог притвора, могу обухватити, између осталог, часове језика, ИТ/часове компјутера, баштованство, занатство и часове уметности, часове кувања и тзв. "културолошке кухиње".

Имиграциони притворски центри би требало да обухвате приступ дневној соби и радио/телевизији и новинама/часописима, као и другим одговарајућим начинима рекреације

⁵¹ Двадесет смерница, смерн. 10.2.

⁵² Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, пар. 29.

⁵³ Стандарди ЦПТ: Мере заштите за нерегуларне мигранте лишене слободе, пар. 79.

(нпр., друштвеним играма, стоном тенису, спортовима), библиотеци и верским просторијама.⁵⁴

ЦПТ препоручује да се материјални услови у Прихватилишту за странце Падинска Скела побољшају, у светлу горе наведених напомена. Даље, приоритетно треба предузети кораке како би се омогућио шири спектар активности за стране држављане који се налазе у Прихватилишту; што је дужи период притвора, то би активности које им се нуде требало да буду развијеније.⁵⁵

Кућни ред и правила боравка у прихватилишту прописује министар надлежан за унутрашње послове. Кућним редом се нарочито уређује право странца да одређени временски период у току дана проведе на отвореном и да има могућност за рекреацију.⁵⁶

Полицијски службеници прихватилишта могу странцима додељивати задатке и подстицати их на активности извођења дневног програма у складу са кућним редом прихватилишта.

Приликом боравка на свежем ваздуху странац се креће слободно и може учествовати у друштвеним или спортским активностима, при чему се не смеју кришити правила боравка у прихватилишту.⁵⁷

ПРЕПОРУКА

Прихватилиште за странце у Пландишту ће странцима омогућити учешће у спорско-рекреативним, друштвеним, културним и другим организованим активностима, у складу са дужином боравка у Прихватилишту.

У Прихватилишту не постоји просторија која је посебно намењена за верске обреде странаца, па се тренутно моле у својим собама. Свештена лица нису долазила у Прихватилиште.

7.

УТВРЂЕНО

У Прихватилишту за странце у Пландишту не постоји одговарајућа просторија за обављање верских обреда.

РАЗЛОЗИ

Имиграциони притворски центри би требало да обухвате приступ дневној соби и радио/телевизији и новинама/часописима, као и другим одговарајућим начинима рекреације (нпр., друштвеним играма, стоном тенису, спортовима), библиотеци и верским просторијама.⁵⁸

У светлу горе наведених налаза, ЦПТ препоручује да националне власти предузму неопходне кораке како би осигурале да у Прихватном центру у Скопљу:

...

сваки објект има заједничку просторију за дневни боравак, опремљену телевизором и играма, библиотеку и собу за молитву.⁵⁹

⁵⁴ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 5. Отворени режим.

⁵⁵ Србија и Црна Гора: Посета ЦПТ 2004, ЦПТ/Инф (2006)18, пар. 69.

⁵⁶ Закон о странцима, чл. 91. ст. 2. т. 5.

⁵⁷ Правилник о кућном реду и правилима боравка у прихватилишту за странце ("Сл. гласник РС", бр. 42/18), чл. 3. ст. 2 и чл. 17. ст. 2.

⁵⁸ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 5. Отворени режим.

⁵⁹ БЈР Македонија: Посета ЦПТ 2014, пар. 120.

Странац има право на одржавање верских обреда, уз поштовање верских и културолошких особености других странаца у прихватилишту.

Обреди се врше у посебној просторији која је опредељена за ту сврху. Изузетно, обред се може вршити и у соби за спавање једино у случајевима када је странац сам у соби и када својим обредима не узнемирава друге странце.⁶⁰

ПРЕПОРУКА

Прихватилиште за странце у Пландишту ће обезбедити одговарајућу просторију за обављање верских обреда.

2.6. КОНТАКТ СА СПОЉНИМ СВЕТОМ

Странци користе мобилне телефоне и примају посете и пакете.

Коришћење мобилних телефона је омогућено два пута недељно, најчешће уторком и петком, по 1 сат. Ово укључује и могућност видео позива. У објекту је доступна бежична интернет мрежа коју странци слободно користе.

Иако су посете начелно дозвољене, уз претходну најаву, странцима не долази нико у посете. У протеклом периоду је била свега једна посета блиског лица једног странца. Оне се одвијају на исти начин као и посете адвоката – у посебном делу објекта који се тренутно не користи и под визуелним надзором полицијског службеника кроз стаклена врата. Није дозвољен физички контакт посетиоца и странца.

Пакете са личним стварима доносе по правилу курири. Нема ограничења у погледу броја пакета, могу да се примају и свакодневно, а у погледу намирница, поред ствари чије држање иначе није дозвољено, по правилу је забрањен и пријем кварљиве хране, иако се у складу са могућностима праве уступци. Пакети се претресају у присуству доносиоца и странца који прима пакет.

Дописивање је такође дозвољено као вид комуникације са спољним светом, али нико ту опцију више не користи.

О коришћењу телефона и пријему посета и пакета се сачињавају службене белешке полицијских службеника које се чувају у досијеима странаца. Води се и посебна евиденција о томе.

Странци такође наводе да редовно користе мобилне телефоне. У Прихватилишту не постоји телефон који би странци могли да користе, већ они који немају позајмљују од других. Два странца су се тиму НППМ пожалили да у њиховом случају сат времена није довољно јер они обично добију само 10 минута за разговор, с обзиром да немају своје телефоне.

2.7. РЕД И БЕЗБЕДНОСТ

Полицијски службеници су навели да до сада није било значајнијих кршења реда и безбедности у Прихватилишту - напада на службена лица, међусобних физичких обрачуна, покушаја самоубистава, самоповређивања и сл. Било је једно бекство групе

⁶⁰ Правилник о кућном реду и правилима боравка у прихватилишту за странце, чл. 21. ст. 1. и 2.

од 5 странаца. Нису изрицане дисциплинске мере укора ни појачаног полицијског надзора нити су подношени захтеви за покретање прекршајног поступка због непоштовања правила боравка у Прихватилишту.

Употребе средстава принуде, укључујући и везивање, до сада није било, што је потврђено и увидом у евиденцију примене полицијских овлашћења. Везивање није било употребљено ни приликом спровода ван Прихватилишта, а странци се спроводе у пратњи два полицијска службеника.

У Прихватилишту се води евиденција примене полицијских овлашћења (Преглед примењених овлашћења), у коју се уписују врста овлашћења, ко га је применио, када и према ком странцу и да ли је било последица примене. Прегледом ове евиденције утврђено је да су овлашћења од почетка године употребљена 144 пута, а претежно се ради о заустављању и прегледању лица, предмета и саобраћајних средстава, привременом одузимању предмета и наређењу, што је све у вези са пријемом у Прихватилиште.⁶¹

Претреси странаца и њихових ствари се обављају приликом пријема у Прихватилиште. Периодично и на основу процене се обављају претреси спаваоница и странаца, на основу посебне наредбе и о томе се сачињавају посебни извештаји, у којима се наводи ко је обавио претрес и када и да ли је евентуално пронађено нешто од недозвољених ствари. Досадашњи претреси су подразумевали претрес свих странаца који овде бораве и свих просторија. Од странаца се приликом ових претреса није тражило да скидају одећу, односно претрес се обављао препишавањем.

У спаваоницама нема тастера за позивање полицијских службеника, али се оне ни не закључавају. Све собе су под видео надзором. Такође, камере су постављене и у ходнику и просторији за дневни боравак, као и над прилазима објекту. Надзор се прати у службеној канцеларији, а снимци се чувају око 30 дана. У просторијама које су под видео надзором нема обавештења о томе.

НПМ увиђа да видео надзор у просторијама за смештај може бити оправдан из безбедносних разлога у одређеним околностима, под условом да постоје одговарајуће мере заштите. Ради заштите приватности корисника просторија, поред контролисаног приступа видео надзору и процедура за управљање снимљеним материјалом, у овим просторијама би требало видно истакнути и обавештења о постојању видео надзора.

8.

УТВРЂЕНО

У Прихватилишту за странце у Пландишту у просторијама које су под видео надзором нису истакнута обавештења о томе.

ПРЕПОРУКА

Прихватилиште за странце у Пландишту ће на видна места у просторијама које су под видео надзором истаћи обавештења о томе.

⁶¹ У неколико случајева, из прошле године, је евидентирано и довођење, за шта је добијено образложење да су у тим случајевима странци спровођени ван Прихватилишта, до здравствене установе.

2.8. СЛУЖБЕНИЦИ

Актуелно, у Прихватилишту је у смени ангажовано 5 полицијских службеника који су распоређени на рад у Прихватилишту, од тога је 1 управник, 2 официра и 2 радника у дежурној служби. Они непосредно поступају према странцима. Поред тога, објекат обезбеђује 7 полицијских службеника који су упућени из подручних полицијских управа. У прихватилишту раде и 3 радника на техничким пословима (сервирање obroka, одржавање и сл.).

Имајући у виду број странаца, као и додатна задужења полицијских службеника о којима је било речи у овом извештају, која се дакле не ограничавају само на полицијске послове (набавка робе из продавница, трансфери до здравствених установа и сл.), ово је недовољно службеника за непосредан рад са странцима. Иако је званичан капацитет Прихватилишта за смештај 88 странаца, до сада је највише њих 67 боравило овде у истом моменту.

Службеници Прихватилишта нису похађали посебне обуке за рад са странцима којима је одређен боравак у Прихватилишту.

Обука за особље које ради у местима детенције је важна како би службеници били опремљени знањем, вештинама и ставом да добро обављају своје дужности, уз поштовање права и достојанства лица која се у оваквим местима налазе. Рад у местима детенције је сложен и захтева различите вештине. Многи ново запослени неће имати никаква знања о оваквом раду унапред. Обука је стога део развоја и одржавања квалификоване, мотивисане и посвећене радне снаге.

Програми обуке би требало да укључују почетну обуку приликом запошљавања и редовне могућности за професионални развој. Требало би да се заснивају на јасном разумевању сврхе рада у местима детенције и принципа људских права на којима се заснива.

Почетна обука би требало да буде обавезна за нове службенике, како би се припремили за своју улогу. Они би требало да буду што је могуће партиципативнији и да укључују теоријску и практичну обуку и процену. Не постоје стандарди о одговарајућој дужини програма иницијалне обуке. Међутим, они морају бити довољни да службеницима пруже разумевање принципа о томе шта њихова улога укључује и оперативно и техничко знање и вештине потребне за обављање овог посла.

Конкретно, програми почетне обуке за службенике прихватилишта за странце би требало да укључују:

- разумевање сврхе установе;
- принципе на којима се заснива рад у прихватилишту, укључујући и стандарде људских права;
- техничке вештине потребне за рад у прихватилишту (нпр. безбедносни протоколи, провере странаца, надзор, вођење евиденције и извештавање, употреба средстава принуде, претреси итд.) и како се оне примењују у пракси у складу са горе наведеним принципима;
- вештине међуљудске комуникације, укључујући и како изградити позитивне односе са странцима, смањити тензије и смирити ситуације без употребе силе (познато и као динамичка безбедност);

- принципе равноправности и различитости и о томе како се поступа према странцима у ситуацијама посебне рањивости (особе са инвалидитетом, жене, деца, ЛГБТИ особе), као и вештине неопходне за рад са њима;
- обуку о културној разноликости, ради подизања свести о различитим перцепцијама и искуствима аутохтоних и етничких мањинских група. Ова обука би требало да садржи практичне информације о другим културама и верским обичајима, како би помогла службеницима да развију одговарајуће понашање и комуникацију;
- обуку о правима, специфичним потребама и изазовима са којима се суочавају страни држављани, укључујући и језичке баријере, који могу ометати остваривање њихових права и испуњавање обавеза. Ови програми обуке би требало да покрију конзуларна права, имиграционе процедуре и како да се минимизира неизвесност странаца у погледу њиховог имиграционог статуса.

Службеницима би требало пружити и додатне могућности за професионални развој у редовним интервалима **током њихове каријере**, како би могли да одржавају знање и капацитете и да буду упознати са најновијим концептима и техникама релевантним за њихову улогу. Ово је такође важно за одржавање мотивације и задржавање особља. Ово може укључивати: интерну обуку, обуку у специјализованим центрима са особљем из других установа, националне квалификације, обуке у сродним областима и секторима (нпр. у затворским установама). Важно је истаћи и да не би требало да постоји дискриминација у погледу могућности професионалног развоја - женско особље и они који припадају мањинским групама морају имати исти приступ даљој обуци као и остали.

9.

УТВРЂЕНО

У Прихватилишту за странце у Пландишту је ангажовано недовољно полицијских службеника за непосредан рад са странцима и полицијски службеници нису имали одговарајуће, специфичне обуке за рад у Прихватилишту.

РАЗЛОЗИ

Лица која су задржана до принудног удаљења би нормално требало да буду смештена у најкраћем могућем периоду у објектима посебно намењеним за ту сврху, који нуде материјалне услове и режим који одговара њиховој правној ситуацији и са одговарајуће квалификованим особљем.

Особље у таквим установама би требало пажљиво бирати и они би требало да добију одговарајућу обуку. Државе чланице се подстичу да особљу, колико је то могуће, обезбеде обуку која не само да ће им дати вештине међуљудске комуникације, већ ће их упознати и са различитим културама притвореника. Пожељно је да неко од особља има одговарајуће језичке вештине и требало би да буде у стању да препозна могуће симптоме стресних реакција које показују притворена лица и да предузме одговарајуће мере. Када је потребно, особље би такође требало да буде у могућности да користи спољну подршку, посебно медицинску и социјалну подршку.⁶²

Особље центара за имигранте-притворенике има посебно тежак задатак. Пре свега, неизбежно се јављају потешкоће у комуникацији, проузроковане језичким баријерама. Друго, многе особе лишене слободе ће тешко прихватити ту чињеницу, будући да нису осумњичене за било какво кривично дело. Треће, постоји ризик стварања напетости између притвореника

⁶² Двадесет смерница, смерн. 10.1. и 10.3.

различитих нација или етничких група. Сходно томе, ЦПТ сматра да је од превасходне важности да надзорно особље у таквим центрима буде пажљиво одабрано и да има одговарајућу обуку. Осим што би требало да поседује развијене квалитете на пољу међуљудске комуникације, то особље би морало да буде упознато са различитим културама из којих долазе притвореници и бар неки међу особљем би требало да говоре одговарајуће стране језике. Надаље, особље би требало да буде обучено да препозна могуће симптоме стресних реакција који се јављају код притворених особа (било да се ради о пост-трауматским стрес реакцијама или реакцијама условљеним социо-културним променама), те да предузима одговарајуће акције.⁶³

У том контексту, ЦПТ жели да поново нагласи да особље које ради у центрима за нерегуларне мигранте има посебно тежак задатак. Сходно томе, такво особље би требало пажљиво да се бира и да добије одговарајућу обуку.⁶⁴

Особље у притворским центрима за притворене имигранте би требало пажљиво одабрати и оно би требало да добије одговарајућу обуку.

Особље би требало да поседује добро развијене вештине у области међуљудске комуникације и културолошке осведошености, имајући на уму различита порекла притвореника. Поред тога, барем неки чланови особља би требали поседовати одговарајуће знање страних језика. Такође би их требало обучити да препознају могуће симптоме стреса које показују притворене особе и да предузму одговарајуће активности.

Присуство особља женског и мушког пола може имати позитиван утицај у смислу затворског етоса и ојачати ниво нормалности у притворском објекту. Присуство женског затворског особља би требало да буде загарантовано у свим установама у којима се држе жене притворенице.

Етос окружења у којем се налази имиграциони притвор не би требао бити затворски, што значи да особље које ради у притворским имиграционим објектима не би требало да буде опремљено палицама, лисицама или бибер спрејом.⁶⁵

Затворски центар Бела-Језова је генерално добро попуњен особљем. Запослено је укупно 62 радника (укључујући три социјална радника и четири педагога/васпитача); поред тога, 14 радника приватног обезбеђења било је присутно дању и једанаест ноћу.

Иако је признала посвећеност особља, делегација је приметила да скоро ниједан члан особља који је био у директном контакту са страним држављанима не говори било који страни језик. Даље, многи чланови особља – посебно они које је ангажовала приватна безбедносна компанија – очигледно нису имали никакву посебну обуку за рад у мултиетничком окружењу. ЦПТ препоручује да чешке власти предузму одговарајуће мере за отклањање ових недостатака.⁶⁶

ЦПТ придаје велики значај пажљивом одабиру и одговарајућој обуци особља за надзор ових центара. Особље би требало да има развијене вештине међуљудске комуникације и осетљивост за различите културе у зависности од порекла оних који су одабрани. Поред тога, барем неки од њих би требало да имају одговарајуће језичке вештине. Такође, требало би их научити да препознају симптоме стресних реакција које притвореници могу испољити и да предузму одговарајуће мере. Комитет подстиче власти Луксембурга да предузму неопходне мере да понуде такву обуку свим агентима који раде у Притворском центру који имају директан контакт са страним држављанима.⁶⁷

⁶³ Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, пар. 29.

⁶⁴ Стандарди ЦПТ: Мере заштите за нерегуларне мигранте лишене слободе, пар. 77.

⁶⁵ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 6. Квалификовано особље.

⁶⁶ Чешка: Посета ЦПТ 2014. год, ЦПТ/Инф (2015) 18, пар. 37.

⁶⁷ Луксембург: Посета ЦПТ 2015. год, ЦПТ/Инф (2015) 30, пар. 111.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће ангажовати довољно полицијских службеника за непосредан рад са странцима у Прихватилишту за странце у Пландишту и организовати и спровести одговарајуће обуке.

Рад Прихватилишта и службеника ангажованих у њему је под сталном контролом надлежних старешина из Управе граничне полиције, они су често присутни у Прихватилишту и пружају подршку у свакодневним потребама и активностима.

Полицијски службеници имају уобичајену опрему (службене палице, средства за везивање – лисице, ватрено оружје), с тиме што је уочено да не носе ову опрему када су у смештајном делу објекта. **Ношење службених палица и друге опреме која се користи као средство принуде не подстиче развој позитивних односа између особља и странаца и НПМ похваљује поступање полицијских службеника Прихватилишта у овом погледу.** Овакво поступање је у складу и са међународним стандардима у вези са имиграционим притвором, сходно којима етос окружења у којем се налази имиграциони притвор не би требао да буде затворски.⁶⁸

У погледу језика, сви службеници знају основну комуникацију на енглеском језику. Ипак, не служе се сви странци енглеским језиком, у којим случајевима се комуникација одвија уз помоћ неког од странаца који разуме енглески. Услуге преводиоца, иако су средства за то обезбеђена, до сада нису коришћене.

НПМ је већ више пута указивао на проблем комуникације са странцима и позивао Министарство унутрашњих послова да за потребе прихватилишта за странце обезбеди услуге преводилаца за потребне језике. **Када странци не разумеју језике које користе полицијски службеници, потенцијално се ствара неразумевање у вези са питањима која су од значаја како за саме поступке који се према странцима спроводе, тако и за саме странце. Истовремено, помоћ преводилаца у комуникацији умногоме олакшава рад службеника који поступају према њима.**

НПМ је од Министарства унутрашњих послова већ затражио додатне коментаре на наведено⁶⁹ и обавештен је да у протеклом периоду није било потребе за ангажовањем преводилаца, с обзиром да је у сваком моменту било странаца који су познавали неки од често коришћених европских језика, па би се комуникација обављала помоћу тог странца.⁷⁰

2.9. РАЊИВЕ КАТЕГОРИЈЕ

У ово Прихватилиште се не смештају малолетници, а полицијски службеници ангажовани у Прихватилишту ни немају посебне обуке ни сертификате за рад са малолетницима.

⁶⁸ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, Поглавље 6. Квалификовано особље; Двадесет смерница, смерн. 10.2.

⁶⁹ Извештај о посети Прихватилишту за странце у Падинској Скели, бр. 415-28/23 од 12. септембра 2023. год, поглавље 2.8. Службеници.

⁷⁰ Акт Управе граничне полиције бр. 26-2997/23 од 7. децембра 2023. год.

Током 2022. године овде је боравила једна жена, изузетно, која је била смештена у одвојеном делу објекта.

Нису идентификоване жртве трговине људима нити мањинске групе које могу бити у ризику од других странаца. У објекту Прихватилишта постоји могућност издвојеног смештаја за ове групе у делу објекта који се тренутно не користи.

У Прихватилишту постоји санитарна јединица и кабина за туширање за особе које користе колица за кретање, са пратећом опремом. До сада овде нису боравили странци са инвалидитетом.

прилагођен тоалет

До сада није било странаца који су изразили намеру да траже азил у Републици Србији. Прихватилиште располаже са техничком опремом неопходном за регистрацију странаца који изразе намеру да траже азил. Према службеним наводима, у плану је да се полицијски службеници обуче за коришћење ове опреме. **У том смислу, НПМ поново упућује на препоруку да се за полицијске службенике у Прихватилишту организују и спроведу одговарајуће обуке.**⁷¹

2.10. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Нико од странаца се тиму НПМ није пожалио на поступање полицијских службеника током њиховог боравка у Прихватилишту нити на поступање приликом њиховог лишења слободе и спровода до Прихватилишта. Шта више, они су се похвално изразили о управнику и полицијским службеницима који раде у Прихватилишту.

Такође, странци до сада нису подносили притужбе руководству Прихватилишта ни Управи граничне полиције.

⁷¹ Видети поглавље 2.8. Службеници.